

Maaseutuyhteisöt, yrittäjyys ja muutoskestävyys -hanke

Maaseudun nykytila ja keinoja kehittämiseen
CAP27 Tutkimusseminaari 5.2.2019

Hilkka Vihinen

- Kyseessä on Maaseutupolitiikan neuvoston rahoittama, Luonnonvarakeskuksen toteuttama tutkimusprojekti
- Kolmen kuntatason tapaustutkimuksen (Sodankylä, Punkalaidun, Kauhajoki) avulla projektissa selvitetään maaseutuyhteisöjen muutoskestävyyttä ('resilienssiä') eli sitä, miten jokin haasteellinen muutos on kohdattu, miten tilannetta on ratkottu ja millä edellytyksillä yhteisön eri toimijat voivat löytää yhteisiä ratkaisuja, joilla haasteellisesta tilanteesta voidaan selvitä eteenpäin
- Tapaustutkimusten perusteella johtopäätöksiä maaseudun nykytilasta ja kehittämiskeinoista

Rakenteet ja resilienssi toiminta

- Hankkeessa huomio on **haastavasta tilanteesta syntyvässä neuvokkaassa toiminnassa** (*resourcefulness*)
- Analyysin kuluessa oli tarkennettava yhtäältä neuvokkaan toiminnan, toisaalta yhteiskunnan ja talouden rakenteiden suhdetta
- Yhteiskunnan ja (globaalin) talouden tasolla toimijoiden aseman rakenteellinen parantaminen edellyttää transformaatiota, joka muuttaa peruslogiikkaa (esim. rahoitus, verotus, ympäristövaikutusten sisällyttäminen tuotteen hintaan ym.) **Tämä vaatii perustavanlaatuisia muutoksia rakenteisiin ja menettelytapoihin**
- Tutkimme neuvokasta toimintaa nykytalouden ja -yhteiskunnan rakenteissa, mutta tapausalueiden keskusteluista nousi myös keinoja, joilla irrottaudutaan kestävämmistä käytännöistä ja rakenteista

Nykytila: syvä virta vaatii rakenteellisia muutoksia

- Keskittymistrendi, jota monet yhteiskunnan päätökset ja rakenteet tällä hetkellä syventävät: resurssit (työvoima, varallisuus jne.) ja palvelut valuvat monien yksittäisten menettelyjen ja päätösten vuoksi suurelta osin (globaaleihin) keskuksiin -> paikallisen toiminnan ja yhteisöjen ”oheneminen”
- ”Virtaan” voitaisiin vaikuttaa esimerkiksi maaseutuvaikutusten arvioinnilla
- Muutos ei etene ”tasapuolisesti”, tasaisena virtana; sen uomat voivat vaihdella; voi olla suvantopaikkoja, joihin voi hakeutua, tai niitä voi pyrkiä luomaan
- Maaseudun kannalta epäedulliset rakenteet ja menettelyt ovat ”virta”, kyky havaita ja hyödyntää ”suvantokohtia” on resilienssiä

”Virtaan asettumisen” esimerkkejä ja linjoja kolmesta kunnasta

- Mielialakysymys eli yleinen asenne muutokseen: hyväksytään tosiasiana tai harjoitetaan aktiivisia interventioita (=maaseutuyhteisön resilienssi)
- Tällöin liikkeellä yrittäjämäiset (aktiiviset, aloitteelliset, mahdollisuuksiin tarttuvat) toimijat/toimijuus (voivat olla yksityisyrittäjiä, kehittäjiä, poliitikkoja, kansalaisia)
- **Kaksi perusstrategiaa interventioissa:**
 - a) **toiminnalla palvellaan suoraan paikallisia tarpeita ja paikallisten toimijoiden intressejä**
 - b) **palvellaan laajempia markkinoita ja ulkopuolisia toimijoita, paikallinen hyöty epäsuorasti**
- Haasteita:
 - Yhteen hiilen puhaltaminen: voimien kokoaminen, yhteiset visiot, yrittäjämäisten interventioiden hyväksyntä ja hyödyntäminen
 - optimismin ja uskon luominen
 - miten hallitaan uhkaa ja pelkoa siitä, että hyödyt valuvat muualle ja väärin taskuihin?

Huomioita Sodankylästä (1)

- Muutoshaaste: *resurssien valuminen muualle kylien elinvoiman uhkana*
- Kylät eri vaiheissa ja tilanteissa; osassa väki vähenee ja vanhenee; silti myös pärjääviä kyliä
- Kunnassa kärkielinkeinot (matkailu, kaivos, elintarvike/biotalous) tarjoavat kylille hyödynnettäviä suvantopaikkoja; myös keskustajaan lähellä sijaitseville kylille tarjoutuu suvantoja
- Mielialoista, asenteesta & reagoinnista: sekä alistumista muutoksen edessä, että asukas-, kehittäjä- ja yrittäjävetoisia interventioita
- Yleistä maaseudun nykytilassa

Huomioita Sodankylästä (2)

- Paljon puhetta perus- ja hoivapalveluiden (koulu, kuljetus, sote jne.) turvaamisesta kyliin kustannustehokkailla ja joustavilla järjestelyillä (mm. yrittäjyyden keinoin); kylän kauppapalveluiden elvyttäminen (=strategiaa a)
- Matkailu, kaivos, elintarvike/biotalous yleisinä elinkeinostrategioina; (= strategiaa b)
- Haasteita:
 - Kyläläisten vastustus (oma alue muuttuu)
 - Matkailuyritysten työvoiman saanti huolena
 - Uusien ideoiden vastustus (liian ”uutta”)

Huomioita Kauhajoelta (1)

- Muutoshaaste: *ammattillisten koulutuspaikkojen väheneminen*
- Koulutuspaikkoja menetetty (=koventunut kilpailu); resursseja kadonnut, vahva symbolinen merkitys koko paikallisyhteisölle, heikentänyt yleistä mielialaa
- Vastaveto/kehittämislinoja:
 - Koulutusta paikallisten yritysten/työnantajien tarpeisiin & paikallisen väestön tarpeisiin (työnhakijoiden, perheiden tarpeet; myös metalli-, sote-alojen tarpeet) (= strategiaa a)
 - Koulutusta laajempien markkinoiden tarpeisiin (koulutettavat & työnantajat 'muualla'; esim. tuulivoima-asentajalinja) (=strategiaa b)

Huomioita Kauhajoelta (2)

- Haasteita:
 - voimien yhdistäminen (kunnassa ja seutukunnassa),
 - yhteisen vision löytäminen (miten strategiat a ja b sovitetaan koulutuksen kehittämisessä)
 - optimismin luominen (mm. imagotyö)
 - yrittäjämäisten toimijoiden aktiviteettien hyväksyntä ja hyödyntäminen
 - teknologian ja joustavien opetus- ja koulutusmuotojen tehokas ja innovatiivinen hyödyntäminen
- Yleistä maaseudun nykytilassa

Huomioita Punkalaitumelta (1)

- Muutoshaaste: *maahanmuuttajien ja vierasperäisen työvoiman tulo paikkakunnalle*
- Käsiteltiin *keinona* vastata kunnan elinvoimaisuuden haasteisiin (väestön väheneminen, työvoimatarve)
- Interventioon on panostettu yrittäjämäisen aktiivisesti, määrätietoisesti ja neuvokkaasti toteutetun kotouttamishanketoiminnan kautta; saatu hyviä tuloksia, mutta jatkohyödyntäminen jää avoimeksi (löytyykö jatkossa tukea, paikkaa kunnan toimintakentässä)
- Punkalaitumella maahanmuuttajien kotouttamistyö on palvellut sekä paikallisten intressien hyödyttämisen että muutoshaasteisiin vastaamisen kannalta

Huomioita Punkalaitumelta (2)

- Haasteita:
 - Maahanmuuttoa ei nähdä otolliseksi teemaksi kuntastrategioiden kannalta
 - Lähtökohtaisesti kotouttamisinterventio näytti noudattavan strategiaa a (palvelee suoraan paikallisia intressejä), mutta silti läsnä uhkia hyötyjen valumisesta muualle (esim. kotoutettu väestö hakeutuu muualle töihin ja asumaan; synnyttää sosiaalikulustannuksia)
 - Projektimuotoisen ja avainkehittäjään henkilöityvän kehittämistyön haavoittuvuus
- Yleistä maaseudun nykytilassa

Johtopäätökset: keinoja maaseudun kehittämiseen

- On panostettava **sekä** maaseutua tukeviin rakenteisiin (= merkittävien yhteiskunnallisten muutosten maaseutuvaikutusten arviointi, kunkin alueen oman luonteen ja toiminnan ymmärtäminen, aluetaloutta tukeviin menettelyihin, kuten paikallinen kiertotalous, irtiottoja nykyisistä menettelyistä esim. yhteiskäytöllä, jakamisella)
- **että** muutoskestävyyteen: kykyyn toimia neuvokkaasti

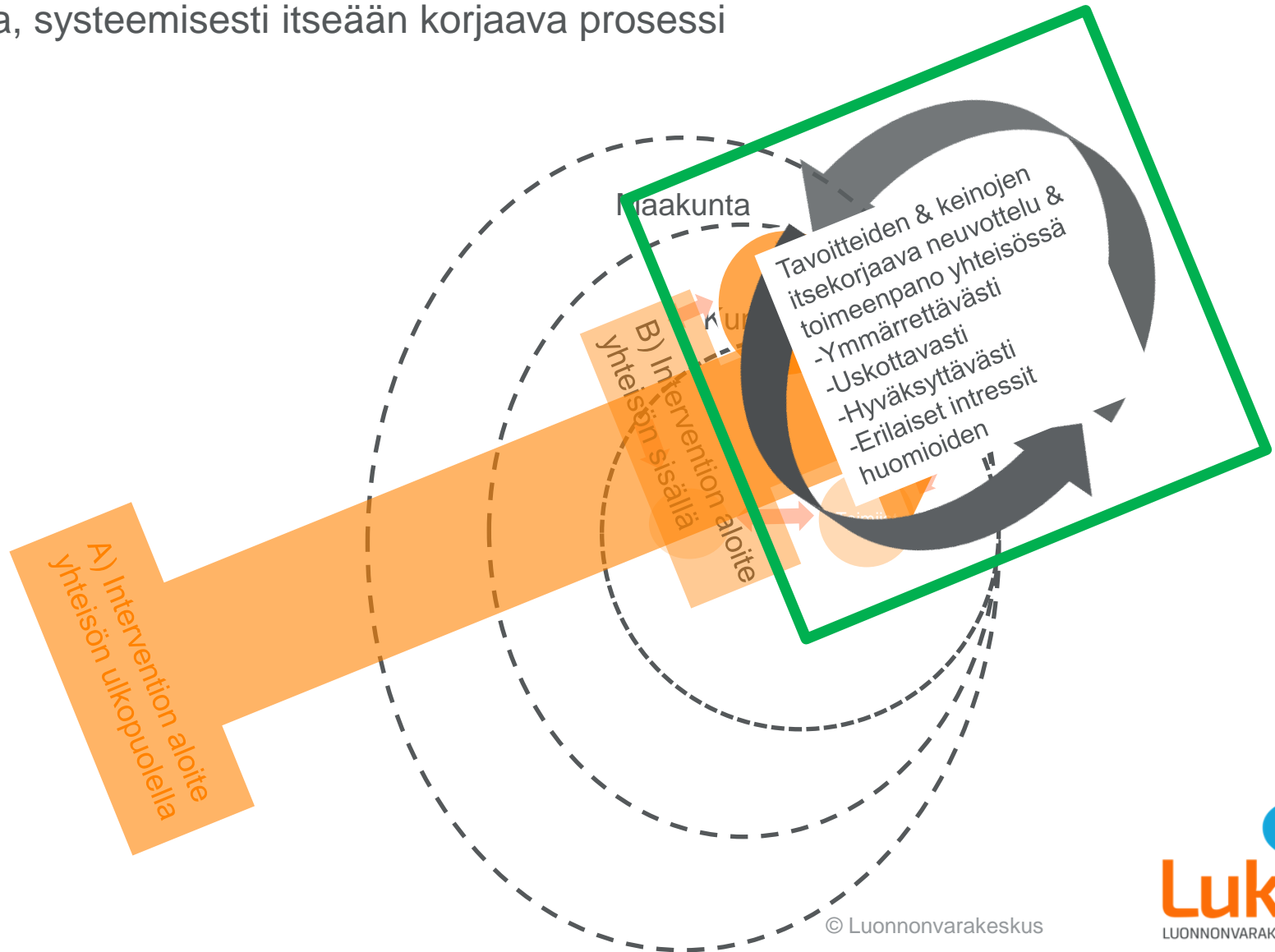
Resilientti toiminta yhdistää strategioita

- a) **toiminnalla palvellaan suoraan paikallisia tarpeita ja paikallisten toimijoiden intressejä, ja**
- b) **palvellaan laajempia markkinoita ja ulkopuolisia toimijoita, paikallinen hyöty epäsuorasti**

Maaseutuyhteisön resilienssi edellyttää:

- Kansalaiset/kuntalaiset: kykyä ajatellaan isommin kuin välittömiä omia hyötyjä
- Kehittäjät/viranhaltijat: paljon jalkatyötä kylissä, ihmisten parissa; juurruttaa uusia menetelmiä pienin askelin, mutta myös höydyn osoittaminen eri tahoille
- Päätöksentekijät: ketteryyttä ja joustavuutta, myös liikkuvaa resurssia (!)
- Yhteisö: keskustelukulttuuria ja keskinäistä luottamusta, että pystytään kohtaamaan senkin jälkeen, kun on oltu napit vastakkain
- Poliitiikkaohjelmilta: strategisuutta, jotta paikallinen soveltaminen mahdollista

Maaseutuyhteisöjen resilienssi palautuu kykyyn toimia yhdessä: neuvotella ja kehittämistavoitteet ja sopia keinot niiden saavuttamiseksi, jotta voi rakentua sosiaalisesti kestävä, yhteisön haltuun ottama ja yhteisön oman toimijuuden kautta toteutuva, systemisesti itseään korjaava prosessi

Kiitos!